

DMA Přednáška – Speciální relace**Definice.**

Nechť R je relace na nějaké množině A . Řekneme, že R je **částečné uspořádání**, jestliže je reflexivní, antisymetrická a tranzitivní.

V tom případě značíme relaci $\preceq$ a řekneme, že dvojice $(A, \preceq)$ je **částečně uspořádaná množina**.

Fakt.

Jestliže je $(A, \preceq)$ částečně uspořádaná množina, pak je i $(A, \preceq^{-1})$ částečně uspořádaná množina.

Definice.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečné uspořádání. Definujeme relaci $\prec$ na A předpisem

$a \prec b$ právě tehdy, když $a \preceq b$ a $a \neq b$.

Algoritmus pro vytváření Hasseova diagramu částečného uspořádání $(A, \preceq)$ pro konečnou množinu A .

1. Najít prvky $a \in A$, které v ostrém srovnání nikdy nejsou napravo, tedy v pozici $x \prec a$ (nevedou do nich šipky). Dát do spodní řady. Odebrat tyto prvky z A , odebrat všechna srovnání s těmito body.
2. Ve zbylé množině hledat prvky, které v ostrém srovnání nikdy nejsou napravo (nevedou do nich šipky). Dát do druhé řady zdola, odebrat je z množiny prvků. Spojit horní řadu s dolní tam, kde je relace, odebrat tyto dvojice ze seznamu srovnání.
3. Ve zbylé množině hledat prvky, které ve srovnání $\prec$ nikdy nejsou napravo (nevedou do nich šipky). Vytvořit z nich novou řadu nahoře, odebrat z množiny prvků. Spojit horní řadu s nižšími tam, kde je relace, přičemž postupujeme shora dolů (nejprve spojujeme horní řadu s tou pod ní, pak horní s tou o jedno níže, atd. až po horní s dolní). Existující dvojice vyškrtáváme ze seznamu, ale do grafu je kreslíme jen tehdy, pokud ještě tuto cestu nelze absolvovat pomocí již nakreslených spojit, a to vždy směrem zdola nahoru.
4. Opakovat krok 3., dokud jsou v množině body.

Definice.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečně uspořádaná množina a $\prec$ odpovídající odvozená relace. Nechť M je neprázdňá podmnožina A .

Řekneme, že prvek $m \in A$ je **nejmenší prvek** množiny M , jestliže $m \in M$ a pro všechna $x \in M$ platí $m \preceq x$.

Řekneme, že prvek $m \in A$ je **největší prvek** množiny M , jestliže $m \in M$ a pro všechna $x \in M$ platí $x \preceq m$.

Řekneme, že prvek $m \in A$ je **minimální prvek** množiny M , jestliže $m \in M$ a neexistuje $x \in M$: $x \prec m$.

Značíme to $m = \min(M)$.

Řekneme, že prvek $m \in A$ je **maximální prvek** množiny M , jestliže $m \in M$ a neexistuje $x \in M$: $m \prec x$.

Značíme to $m = \max(M)$.

Věta.

Nechť je $(A, \preceq)$ částečně uspořádaná množina, uvažujme neprázdnou podmnožinu $M \subseteq A$. Pak platí následující:

(i) Jestliže existuje nejmenší prvek M , pak je jediný.

Jestliže existuje největší prvek M , pak je jediný.

(ii) Jestliže je m nejmenší prvek M , pak $m = \min(M)$ a jiné minimum už není.

Jestliže je m největší prvek M , pak $m = \max(M)$ a jiné maximum už není.

Věta.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečně uspořádaná množina. Jestliže je M konečná neprázdná podmnožina A , pak existuje $\min(M)$ a $\max(M)$.

Definice.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečně uspořádaná množina. Řekneme, že $a, b \in A$ jsou **porovnatelné**, jestliže $a \preceq b$ nebo $b \preceq a$.

Definice.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečně uspořádaná množina. Řekneme, že $\preceq$ je **lineární uspořádání**, jestliže jsou každé dva prvky z A porovnatelné.

Věta.

Nechť $(A, \preceq)$ je lineárně uspořádaná množina. Jestliže je M její neprázdná konečná podmnožina, pak má nejmenší a největší prvek.

Věta.

Nechť $(A, \preceq)$ je konečná částečně uspořádaná množina. Je to lineární uspořádání právě tehdy, jestliže lze prvky A napsat jako $A = \{a_1, \dots, a_n\}$ tak, aby $a_1 \prec a_2 \prec \dots \prec a_n$.

Definice.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečně uspořádaná množina. Relace $\preceq_L$ na A se nazývá **lineární rozšíření** relace $\preceq$, jestliže je $(A, \preceq_L)$ lineárně uspořádaná množina a $\preceq \subseteq \preceq_L$, tedy pro všechna $a, b \in A$ splňující $a \preceq b$ platí i $a \preceq_L b$.

Věta.

Pro každou konečnou částečně uspořádanou množinu $(A, \preceq)$ existuje lineární rozšíření $\preceq_L$ na A .

```
procedure topological sort(( $A, \preceq$ ))  
 $k := 0$ ;  
while  $A \neq \emptyset$  do  
     $k := k + 1$   
     $a_k := \min(A)$   
     $A := A - \{a_k\}$ ;  
output: ( $a_1 \prec_L a_2 \prec_L \cdots \prec_L a_k$ );
```

Definice.

Nechť $(A, \preceq)$ je částečně uspořádaná množina. Řekneme, že $(A, \preceq)$ je **dobře uspořádaná množina**, jestliže každá neprázdná podmnožina množiny A má nejmenší prvek.

Fakt.

Každé dobré uspořádání je také lineární.

Axiom (princip dobrého uspořádání)

$(\mathbb{N}, \leq)$ je dobře uspořádaná množina.

Definice.

Uvažujme částečně uspořádané množiny $(A_1, \preceq_1), \dots, (A_n, \preceq_n)$. Definujeme **lexikografické uspořádání** na $A = A_1 \times \dots \times A_n$ následovně: Pro $a = (a_1, \dots, a_n), b = (b_1, \dots, b_n) \in A$ platí $a \preceq_L b$ právě tehdy, jestliže $a_i = b_i$ pro všechna $i = 1, \dots, n$ (tedy $a = b$), nebo existuje index k takový, že $a_i = b_i$ pro všechna i splňující $1 \leq i < k$ a $a_k \prec_k b_k$.

Věta.

Uvažujme dobře uspořádané množiny $(A_1, \preceq_1), \dots, (A_n, \preceq_n)$. Pak je $A = A_1 \times \dots \times A_n$ spolu s lexikografickým uspořádáním $\preceq_L$ dobře uspořádaná množina.

Definice.

Relace na množině se nazývá **ekvivalence**, jestliže je reflexivní, symetrická a tranzitivní.

Definice.

Nechť R je relace ekvivalence na nějaké množině A . Pro $a \in A$ definujeme **třidu ekvivalence** prvku a vzhledem k R jako

$$[a]_R = \{b \in A : aRb\}.$$

Věta.

Nechť R je relace ekvivalence na nějaké množině A , nechť $a \in A$.

- (i) Pro každé $b, c \in [a]_R$ platí bRc .
- (ii) Pro každé $b \in [a]_R$ a $c \in A$ platí, že jestliže bRc , pak $c \in [a]_R$.
- (iii) Pro každé $b \in [a]_R$: $[a]_R = [b]_R$.
- (iv) Pro každé $a, b \in A$ platí: aRb právě tehdy, když $[a]_R = [b]_R$.
- (v) Pro všechna $a, b \in A$ platí, že buď $[a]_R = [b]_R$, nebo $[a]_R \cap [b]_R = \emptyset$.

Definice.

Uvažujme množinu A . Jejím **rozkladem** rozumíme libovolný soubor $\{A_i\}_{i \in I}$ neprázdných podmnožin A takových, že $A = \bigcup_{i \in I} A_i$ a pro všechna $i \neq j \in I$ jsou A_i, A_j disjunktní.

Věta.

Nechť A je množina.

- (i) Jestliže je R ekvivalence na A , pak $\{[a]_R\}_{a \in A}$ je rozklad množiny A .
- (ii) Jestliže je $\{A_i\}_{i \in I}$ nějaký rozklad množiny A , pak existuje relace ekvivalence R na A taková, že $\{A_i\}_{i \in I}$ jsou přesně třídy ekvivalence R .

Věta.

Pro každé $n \in \mathbb{N}$ je relace „být kongruentní modulo n “ ekvivalence na $\mathbb{Z}$.

Definice.

Prostor $\mathbb{Z}_n$ definujeme jako množinu všech tříd ekvivalence v $\mathbb{Z}$ vzhledem k relaci být kongruentní modulo n , tedy

$$\mathbb{Z}_n = \{[a]_n : a \in \mathbb{Z}\}.$$

Pro $[a]_n, [b]_n \in \mathbb{Z}_n$ definujeme

$$[a]_n \oplus [b]_n = [a + b]_n,$$

$$[a]_n \odot [b]_n = [a \cdot b]_n.$$

Věta.

Nechť $n \in \mathbb{N}$, uvažujme $a, b, u, v \in \mathbb{Z}$ takové, že $[a]_n = [u]_n$ a $[b]_n = [v]_n$. Pak $[a + b]_n = [u + v]_n$ a $[a \cdot b]_n = [u \cdot v]_n$.

Věta.

Nechť $n \in \mathbb{N}$, uvažujme $[a]_n \in \mathbb{Z}_n$.

(i) Vždy existuje prvek opačný $-[a]_n = [n - a]_n$.

(ii) $[a]_n$ je invertibilní vůči $\odot$ právě tehdy, když jsou a a n nesoudělné.